

M ú l t b a n é z ő

Az első hazai ásványvíz rendeletek (1762—1812)

Borszéki Béla

„Az ásványvíz-ügy rendezéséhez legelőször Mária Terézia királynő látott hozzá a nagyhírű és széles látókörrel bíró Van Swieten tanácsos hatására.

Van Swieten hívta fel a királynő figyelmét az ásványvizekre. A királynő 1762. december 29-én legfelsőbb kéziratot adott ki, amelyben országa összes ásványvizeinek saját tárcájának a költségére való megvizsgálását rendelte el és egyúttal gondoskodni óhajtott azok mielőbbi árusításáról. Két héttel később már parancs ment a törvényhatóságokhoz, mely pontosan körülírta, hogy hogyan vizsgálják meg az ország ásványvizeit, először is használhatóságukra nézve, aztán aziránt, vajon alkalmasak és érdemesek-e a külföldre való szétküldésre. A magyar fizikusoknak, hatósági orvosoknak is kötelességük lett, hogy megyéik területén az összes melegforrásokat és ásványvizeket megvizsgálják és feljegyezzék, hogy hol és milyen ásványi részeket tartalmazó vizek fordulnak elő.

1768. szeptember 22-én Mária Terézia királynő újabb sürgető parancsot adott ki a melegforrások és savanyúvizek megvizsgálása tárgyában, ami azt bizonyítja, hogy a bürokrácia az első rendelkezést nem vette elég komolyan. (Codex Sanitario-Medicinalis Hungariae 597 *Informationes super aquis mineralibus adurgentur* Concl. Cons.) (1a-b. ábra)

Fordulatot jelent a budai fürdők történetében is az a körülmény, hogy 1772-ben Mária Terézia királynő parancsára Cranz Henrik megvizsgálta az osztrák monarchia egészségügyi szempontból figyelembe jövő forrásvizeit és megállapította azok ásványalkotó elemeit. Természetesen ezt a vizsgálatát kiterjesztette Magyarországra ásványvizeire is.

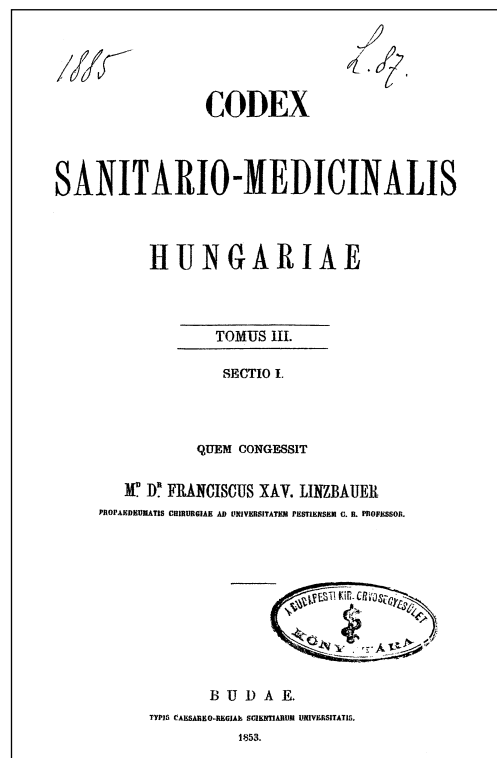
Mária Terézia királynő alkotmányos úton próbálta a magyarországi ásványvizekkel kapcsolatos óhajtatásait megvalósítani, azonban sok sikert nem tudott elérni. Fia II. József császár (1780–1790) autokratikus eszközökkel már többet ért el. Az ásványvizek importját vámmal nehezítette meg,

míg az exportot nem csak vámmentessé tette, hanem minden ezer palack külföldre szállított ásványvíz után három darab aranyjutalmat is adott. (Lexikon der K. K. Medizinalgeseze Prag 1790. *Gesundheitswässer*) (2a-b. ábra)

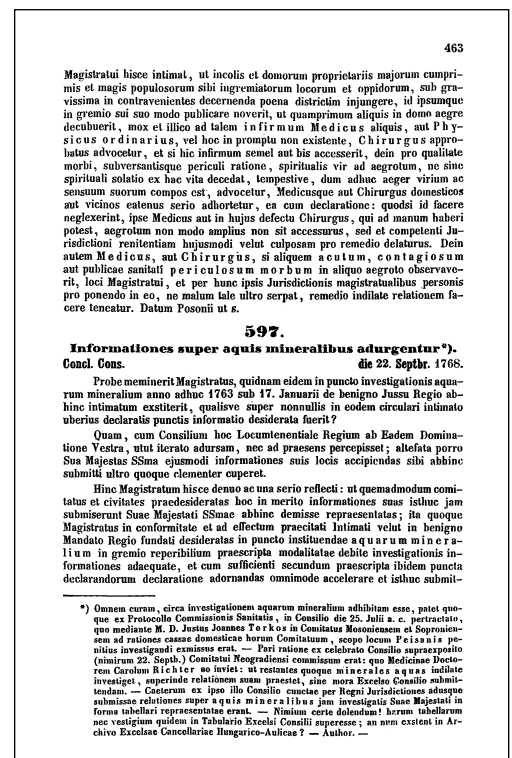
II. József után I. Ferenc folytatta Mária Terézia és II. József jóindulatú intézkedéseit és 1794. május 16-án kelt helytartósági rendeletében 12 pontban foglalta össze azokat a kérdéseket, amelyekre a megyei orvosoknak az ásványvizek megvizsgálása ügyében válaszolniuk kellett. (Codex Sanitario-Medicinalis Hungariae 1363. *Instructio pro Physicis, aquas minerales investigantibus...* Concl. Cons. No 10837.) (3. ábra)

1805. május 14-én Kitaibel Pál professzor terve és előkészítése alapján újabb rendeletet adtak ki a hatósági orvosokhoz (fizikusokhoz), hogy azok pontos évi kimutatást állítsanak össze a hivatalos területeiken található összes ásványvizekről.

Azonban ennek a rendeletnek sem volt sok fogantatja és így 1812. január 21-én helytartósági rendelet helyett királyi kérdés jött le a helyi hatóságokhoz, amelynek a lényege az, hogy milyen eszközök és módok segítségével kellene a magyar ásványvizeket és forrásokat az eddiginél nagyobb hirre juttatni, hogy ez a Magyar Királyságban oly bőven található természete-

1a. ábra

1b. ábra

